

Referens

Kerstin Frimodig

kerstin.frimodig@botkyrka.se**Mottagare**

Vård- och omsorgsnämnden

Yttrande över remiss SOU 2020:01 - Översyn av yrket personlig assistent

Diarienummer: von/2020:117

Förslag till beslut

Vård- och omsorgsnämnden godkänner förvaltningens yttrande och lämnar det som kommunens svar på SOU 2020:01 Översyn av yrket personlig assistent.

Sammanfattning

Vård- och omsorgsnämnden har fått i uppdrag att besvara en remiss gällande SOU 2020:01 översyn av yrket personlig assistent. Utredningen har undersökt villkoren och förutsättningarna för yrket personlig assistent och kommit med förslag för att förbättra dessa. Förvaltningen är överlag positiv till utredarnas förslag. Förvaltningen tycker att det kunskapsstöd som föreslås är bra men vill samtidigt påpeka att det även krävs vissa förtydliganden och förenklingar kring exempelvis extra stöd för utbildningsinsatser, för att åtgärderna ska få en effekt.

Ärendet

Vård- och omsorgsnämnden har fått i uppdrag av kommunstyrelsen att avge kommunens yttrande på remiss SOU 2020:01 - Översyn av yrket personlig assistent

SOU 2020:01 översyn av yrket personlig assistans

Regeringen beslutade 2018 om att tillsätta en utredning med uppdrag att göra en översyn av yrket personlig assistent. Syftet med översynen var att undersöka hur personliga assistenters villkor ser ut i såväl kommunal som privat verksamhet samt i brukarkooperativ och hos assistentanvändare som anställer sina egna assistenter. Utredningen skulle också belysa personliga assistenters möjligheter till introduktion, information och fortbildningsinsatser och vid behov föreslå åtgärder som leder till förbättringar.

Utredningens direktiv

Utredningens direktiv kan sammanfattas i tre punkter:

1. Undersöka arbetsförhållandena, inklusive arbetsledningsansvaret, för personliga assistenter samt redovisa om det finns skillnader mellan privata anordnare, kommuner, brukarkooperativ och assistansberättigade som själva anställer sina assistenter.
2. Undersöka vilka arbetsuppgifter som kan ingå i yrket personlig assistent och hur behoven av kompetens tillgodoses i dag, och om det finns skäl för det.
3. Lämna förslag på åtgärder som syftar till goda arbetsförhållanden för personliga assistenter säkras samtidigt som den assistansberättigades självbestämmanderätt och integritet respekteras.

Det ingick inte i utredningens direktiv att lämna förslag som rör rätten till personlig assistans, inte heller att föreslå ändringar i arbets- eller arbetsmiljörättslig lagstiftning. Inte heller skulle frågan om utbildningskrav för personliga assistenter utredas.

Utredarnas bedömning är att det finns tre huvudsakliga utmaningar för att säkerställa goda arbetsförhållanden för personliga assistenter och samtidigt trygga assistansanvändarnas självbestämmande. Det handlar om att ge tryggare anställningsvillkor, utveckla arbetsmiljöarbetet och minska osäkerheten om arbetsuppgifter.

Utredningens förslag

Utredarna har identifierat att många av problemen med assistenternas villkor beror på osäkerhet och bristande kunskaper. Utredarna bedömer därför att staten har bäst förutsättningar att förbättra villkoren genom att till största del använda styrmedel som bygger på kunskap- och informationsspridning men också till viss del av reglering och ekonomiska incitament.

Utredningens huvudförslag är följande:

- *Ställ krav på kollektivavtalsliknande villkor för att få anordna personlig assistans.* Utredarna föreslår att det i lagen (1993:384) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) förs in ett krav på att erbjuda assistenter kollektivavtalsliknande villkor för att få anordna personlig assistans. Genom detta skulle staten säkerställa att den som arbetar som personlig assistent är försäkrad på arbetet och att arbetsgivaren betalar in till tjänstepensionen. Det skulle också göra det mindre intressant för oseriösa aktörer att söka sig till assistansbranschen samt göra det svårare att ha som affärsidé att anställa assistenter med dåliga villkor i syfte att uppnå hög lönsamhet.
- *Se över om hushållslagen behöver moderniseras.* Lagen (1970:943) om arbetstid med mer i husligt arbetet (den så kallade hushållslagen) var ursprungligen till för att reglera arbetsvillkoren för hemhjälp och barnpassning. I dag tillämpas lagen till stor del för personliga assistenter som är anställda direkt av assistansanvänn-

dare. Då lagstiftningen tillkom i en annan tid och för att reglera arbetsvillkor för en annan yrkesgrupp föreslår utredarna att lagstiftningen ses över och modernisera så att regelverket blir lättare att tillämpa. För att kompensera arbetsgivarna för detta föreslås att schablonersättningen höjs med 3 kronor, vilket motsvarar ungefär 1 procent.

- *Låt de privata arbetsgivarna ta över sjuklönekostnaderna från kommunerna.* Idag får privata arbetsgivare ersättning av kommunerna för sina assistenters sjuklön för de två första sjukveckorna. Utredarna föreslår att lagstiftningen ändras så att assistenternas arbetsgivare ansvarar för sin personals sjuklönekostnader. Arbetsgivarna får därigenom starkare ekonomiska incitament att förebygga sjukdom och arbetsskador för sina anställda.
- *Socialstyrelsen får i uppdrag att ta fram ett nationellt utbildnings- och kunskapsmaterial.* Utbildningen bör innefatta grundläggande lagar och rättigheter om personlig assistans, arbetsmiljö, kvalitetsarbete och mänskliga rättigheter. Utbildningsmaterialet ska vara digitalt och rikta sig till personliga assistenter, assistentanordnare samt assistentanvändare och deras närstående.
- *Kartlägg hur möjligheten att finansiera särskilda kompetensbehov används.* Försäkringskassan har idag möjlighet att fatta beslut om att höja schablonersättningen med upp till 12 procent för att finansiera extra kostnader kopplade till att assistenter behöver extra kompetens eller regelbunden handledning. Det saknas i dagsläget kunskap om i vilken utsträckning assistansanvändare utnyttjar denna möjlighet. Utredarna föreslår därför att lämplig myndighet får i uppdrag att kartlägga i vilken utsträckning assistansanvändarna använder sig av möjligheten att få ett högre timbelopp för att finansiera extra kostnader kopplade till att assistenter behöver särskild kompetens eller regelbunden handledning. Syftet med kartläggningen är att ta fram ett underlag som regeringen kan använda för att ta ställning till om formerna för att finansiera extra kostnader för assistenters kompetensbehov behöver förändras.
- *Tillsyn och kunskapsstöd för att tydliggöra vad som gäller när assistenter utgör egenvård och vård på delegation.* Utredningen visar att det ofta upplevs som otydligt vad olika aktörer inom personlig assistans har för ansvar och befogenheter när det gäller egenvård och hälso- och sjukvård på delegation. Utredarna föreslår därför att regeringen ger Inspektionen för vård och omsorg (IVO) i uppdrag att genomföra en tillsyn av hur regelverket om egenvård och vård på delegation kan tillämpas vid personlig assistans. Utredarna föreslår också att regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram ett kunskapsstöd om egenvård och hälso- och sjukvård på delegation inom personlig assistans. Kunskapsstödet syftar till att underlätta för assistenter, assistansanvändare och assistansanordnare att förstå vilka regler som gäller.

Förvaltningens yttrande

Vård- och omsorgsförvaltningen välkomnar att en utredning gjorts och ställer sig överlag positiv till utredningens förslag. Förvaltningen anser att det är bra att villkoren och förutsättningarna inom yrket personlig assistans utreds och uppmärksammas och att många av förslagen är nödvändiga för att förbättra för de personliga assistenternas arbetssituation. Flera av de föreslagna åtgärderna påverkar inte assistans inom kommunal regi, exempelvis förslag på kollektivavtalsenliga villkor, vilket kommunen redan erbjuder eller moderniseringen av den så kallade hushållslagen som gäller för assistenter anställda direkt av den assistansberättigade. Förvaltningen har valt att inte kommentera dessa.

Låt de privata arbetsgivarna ta över sjuklönekostnaderna från kommunerna

Detta är ett förslag som förvaltningen ser kan ha stora positiva effekter och leda till en effektivisering, främst för kommunen. I dagsläget går det åt stora administrativa resurser för kommunen att administrera och betala ut sjuklönekostnaderna till de privata assistansanordnarna. Detta görs också, så som utredningen beskriver, utan möjlighet för kommunen att påverka eller undersöka omfattningen på sjukskrivningarna. Förvaltningen tror även att assistenternas arbetsvillkor och arbetsmiljö kommer att förbättras om assistansbolagen får samma arbetsgivaransvar som i andra branscher, genom att de då får starkare ekonomiskt incitament både till att förebygga sjukdom och arbetsskada samt att förbättra rehabiliteringsinsatserna för sina anställda. Utredarna föreslår att schablonersättningen bör höjas med 3 kronor, cirka en procent, för att täcka för att kompensera arbetsgivarna för den ökade kostnaden. I och med det nya förslaget så kommer kommunernas kostnad för att ersätta assistansanordnare för sjuklönekostnader att minska. I enlighet med finansieringsprincipen föreslår utredarna att statens kostnader finansieras genom att motsvarande minskning görs av anslagen till kommunen i den kommunalekonomiska utjämningen så att förslaget blir kostnadsneutralt. Förvaltningen ser det som troligt att förslaget kommer att leda till minskade administrativa kostnader för kommunen en anser att det är viktigt att ändringen inte leder till någon kostnadsökning för kommunen.

Socialstyrelsen får i uppdrag att ta fram ett nationellt utbildnings- och kunskapsmaterial och Lämplig myndighet får i uppdrag att kartlägga hur möjligheten att finansiera särskilda kompetensbehov används.

Förvaltningen ställer sig positiv till att Socialstyrelsen får i uppdrag att ta fram ett nationellt utbildnings- och kunskapsmaterial och ställer sig särskilt positiv till att en lämplig myndighet får i uppdrag att kartlägga hur möjligheten att finansiera särskilda kompetensbehov används. Förvaltningen upplever att nuvarande system för ansökning av utökad timbelopp för att finansiera kompetensinsatser är krångligt och resurskrävande. Detta har lett till att förvaltningen avstått från att ansöka om detta och istället löst kompetensutvecklingsbehovet på ett annat sätt. Att både införa ett bättre och lättare system för att finansiera kompetenssatsningar samt att få tillgång till det nationella utbildnings-

och kunskapsmaterialet menar förvaltningen skulle ha positiva effekter för assistenternas kunskapsnivå och därigenom arbetsmiljö.

Tillsyn och kunskapsstöd för att tydliggöra vad som gäller när assistenter utgör egenvård och vård på delegation.

Förvaltningen delar utredarnas uppfattning om att det är svårt att särskilja var gränsen går för egenvård och för hälso- och sjukvård på delegation. Många assistenter upplever att det som regionen anser vara egenvård egentligen är hälso- och sjukvård. Den som utför egenvård omfattas inte av hälso- och sjukvårdslagens ansvarssystem vilket bland annat innebär att ett skadeståndskrav kan riktas mot den personliga assistenten om hen orsaker en personskada i samband med egenvård. Förvaltningen delar utredarnas uppfattning om att det är viktigt att det tydliggörs vem som har ansvaret samt vad som gäller i olika situationer. Förvaltningens uppfattning är att det vore bättre om mer av det som idag är-egenvård skulle delegeras som hälso- och sjukvårdsuppgifter. Det är dock viktigt att det finns tid för detta och att det inte påverkar rätten till assistans.

Ekonomiska konsekvenser av beslutet

Förvaltningens bedömning är att förslaget är kostnadsneutralt utifrån de beräkningar som finns tillgängliga.

Petra Oxonius

Omsorgsdirektör

Christina Almqvist

Kvalitetschef

Bilagor

1. Remiss- SOU 2020:01 Översyn av yrket personlig assistent
2. Betänkande SOU 2020:01 Översyn av yrket personlig assistent

Expedieras till

Socialdepartementet S2020/00202/SOF